

Катерина Гораши,
*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу інновацій
та стратегій розвитку освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ
Kateryna.vik@ukr.net*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАВЧАННЯ В ГІМНАЗІЇ

Ключові слова: диференціація навчання, учні гімназії, соціально-педагогічні умови, освітнє середовище гімназії.

Реформування вітчизняної освіти в сучасних умовах передбачає вибір стратегій її розвитку на засадах демократичності, гуманності, партнерства та компетентнісного підходу. Це зумовлює актуальність досліджень різних напрямів диференціації навчання учнів закладів загальної середньої освіти, зокрема – гімназій, оскільки наразі розпочато реформування базової середньої освіти, яка здобувається учнями в гімназії протягом наступних п'яти років після початкової школи.

Диференціація в освіті відіграє важливу роль в якісному забезпеченні змін освітнього середовища школи (особливо в процесі переходу від стану унітарності в стан варіативності), різноманіття форм і засобів навчання і комунікацій між суб'єктами освітнього процесу. Як один із методів – диференціація дає змогу враховувати різні особливості та потреби учнів з метою їхньої мотивації до навчання. Вчитель має планувати й адаптувати навчальні завдання відповідно до індивідуальних потреб кожного учнів, акцентуючи увагу на позитивних результатах його навчання та розвитку.

У наукових працях українських і закордонних дослідників (О. Барановська, Л. Березівська, Н. Бібік, М. Бурда, Н. Дічек, А. Загородня, В. Кизенко, О. Савченко, С. Габерлін, С. Трубачева,

К. Томлісон. І. Унт та ін.) розкрито результати застосування принципів диференціації навчання, описано методи та способи диференціювання навчання за змістом, процесами, освітнім продуктом та навчальним середовищем; визначено основні параметри системи загальної середньої освіти, по відношенню до яких потрібна конкретизація диференціації освіти (цілі і функції системи загальної середньої освіти, що розкриваються на її різних рівнях; цілі і зміст освіти; організаційно-правові форми та характеристики засобів і методів освіти; параметри соціокультурного і освітнього середовища; контингенти учнів і викладачів; засоби і методи діагностики результативності навчання учнів та показників ефективності освітнього процесу) [1; 4; 5; 7]. Необхідність диференціації освіти обґрунтовується, насамперед, виходячи з її особистісної цінності з орієнтацією на гуманістичні особистісно значимі цілі: соціально-педагогічну ідею свободи особистості учня і його права на вибір своєї освітньої траєкторії, стратегії особистісної орієнтованості освітнього процесу і можливості найповнішого врахування індивідуальних психофізіологічних особливостей, нахилів, здібностей та інтересів учня з метою ефективного розвитку їх як особистостей [3; 4; 6].

Однак, залишається актуальною проблема реалізації диференціації навчання в сучасних умовах гімназійної освіти, зокрема акцентується увага на суспільні цінності та пошук шляхів вирішення низки важливих (а інколи й болючих) соціально-педагогічних проблем. Наприклад, забезпечення доступності якісної освіти в умовах карантинних заходів (виклики пандемії COVID-19), запровадження мішаної форми навчання, особливо – для гірських, сільських шкіл, негативні наслідки ранньої спеціалізації, селекції учнів тощо.

Актуальним є розроблення та обґрунтування системи соціально-педагогічних умов диференціації гімназійної освіти відповідно до гуманістичних особистісно-орієнтованих цінностей на основі соціально-

педагогічних принципів, що забезпечують організацію сучасного освітнього середовища гімназії.

Відповідно до соціально-педагогічних принципів диференційована освітня система може бути охарактеризована як гуманістична за умов:

- планування та реалізації освітнього процесу, позакласних заходів з урахуванням інтересів учнів і сприяння їхній соціокультурній самоідентифікації, індивідуальному саморозвитку, самопізнанні, найбільш повної самореалізації, самоактуалізації, самовизначення і саморозвитку;
- розроблення варіантів освітніх програм і методик, які б сприяли створенню для кожного учня індивідуальної освітньої траєкторії, що відповідає його динамічним освітнім потребам, забезпечує формування суб'єктності учня і його позитивного ставлення до навчання;
- застосування форм (методів) диференціації освіти [2; 3; 5], що сприятимуть зниженню соціальної конфліктності, проєктуванню комфортного і безпечного освітнього середовища гімназії.

Таким чином, необхідність зниження соціальної напруженості в сучасному освітньому просторі, забезпечення ефективності освітніх реформ, усунення розриву між педагогічною теорією і практикою обумовлює актуальність досліджень соціально-педагогічних аспектів у застосуванні диференціації навчання, що є особливо важливим в умовах впровадження нових стандартів базової середньої освіти (яка здійснюватиметься в гімназіях).

Всебічні дослідження соціально-педагогічних основ диференціації навчання в гімназії сприятимуть комплексному вирішенню взаємопов'язаних проблем подальшого реформування вітчизняної освіти.

Література

1. Барановська О. В. Особливості роботи з підручником в умовах диференційованого навчання. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць*. Київ: Пед. думка. 2011. Вип. 11. С. 50–55.

2. Гораш К. В. Освітнє середовище гімназії як інтегрована система підготовки учнів до навчання впродовж життя (за результатами констатувального етапу дослідження). *Історико-педагогічні студії: науковий часопис*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, Вип. 13-14. 2020. с. 44 – 47.
3. Загородня А. А. Диференціація змісту навчання у старшій школі: історико-аналітичний аспект. *Молодь і ринок*. 2018. Вип. № 3(158). С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.128884> (дата звернення: 19.04.2021).
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 19.04.2021).
5. Carol Ann Tomlison. Differentiation in the Classroom: Content, Process, or Product? у *ModelTeaching, Lesson & Curriculum Planning, Special Education, Teaching Strategies*. Jun 5, 2020. URL: <https://www.modelteaching.com/education-articles/lesson-curriculum-planning/differentiation-in-the-classroom-content-process-or-product> (дата звернення: 19.04.2021).
6. Steve Haberman. Simplifying Differentiation: Content, Process, and Product. *Education world*. 2020. URL: <https://www.educationworld.com/blog/simplifying-differentiation-content-process-and-product> (дата звернення: 19.04.2021).
7. Унт І.Э. *Индивидуализация и дифференциация обучения*. Педагогика. М., 1990. 192 с.

